

การแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธ Rehabilitation in Buddhism

สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

Sunthorn Sukhsaptaweephol

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail : Sunthorn@mcupl.th.edu

สารสังเขป

ตามหลักอาชญาวิทยาเห็นว่า การกระทำผิดต้องเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ของประเทศ สาเหตุของการกระทำผิดมักเกิดจากสาเหตุหลายประการผสมกัน เช่น สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น แนวคิดการแก้ไขผู้กระทำผิดได้พัฒนาจากแนวความคิดเดิมคือ “การแก้แค้นเพื่อทดแทนให้เช็ดหลาบา” มาเป็น “การอบรมแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดี” ในทางพระพุทธศาสนามีทัศนะว่า การกระทำผิดเป็นผลมาจากโลภะ โทสะและโมหะ ที่ชักนำจิตใจไปสู่การกระทำทางกาย การแก้ไขจึงต้องแก้ไขให้เป็นสัมมาทิฐิ งานวิจัยนี้ได้เสนอแนวทางแก้ไขผู้กระทำผิดโดยประยุกต์จากพระวินัย คือ การประพฤติวิภูษฐานวิธและการปลงอาบัติ ที่อาศัยหลักกรรมหลักคือ อริยสัจ 4 และไตรสิกขา 3 มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขผู้กระทำผิด ซึ่งทั้ง 2 แนวทางต้องภายใต้เงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ 1) เงื่อนไขกระบวนการ 2) เงื่อนไขคุณธรรม และ 3) เงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ : การแก้ไขผู้กระทำผิด ; พระพุทธศาสนา

SUMMARY

The results revealed that the perpetrators must be dealt with social impact, or the majority of the country. The causes of crime are caused by a combination of reasons viz., social and economic, physical and mental disabilities etc. The concept of correction has developed from the original idea of 'revenge of the replacement' to 'training and correcting to a well returned'.

According to Buddhism, the wrongdoings are rooted from defilements viz., Lobha: greed, Dosa: hatred and Moha: delusion that induced psychological and physical impact on the offense. The correction must begin to adjust or fix the right views, then the process of correction. This research aims to solve the offenders by the application of the Vinaya - Buddhist Discipline, that is to say, vuhāna : the emergence; forgiveness of an offense, āpattidesanā: the confession of an offense. In addition, the application of the Buddhist Doctrines from the Discourses (Sutta) viz., the Four Noble Truths and the Threefold of Training. The two approaches required 3 conditions as: 1) process, 2) morality and 3) accomplishment

Keywords : Correction ; Buddhism

บทนำ

พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2512 ความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากอยู่ที่การส่งเสริมให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

ในการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนาที่เช่นกัน ย่อมพบทั้งคนดีและคนไม่ดี ดังเช่น กรณีของพระองค์เจ้าเฉลิมโกมลธิ์ (ม.ม. 13/347/421) จากคนร้ายกลายเป็นพระอรหันต์ ทำให้เห็นถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ที่มีต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลาย และทำให้เห็นวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงมาตรการที่คนตายจนสามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชื่นชมพระพุทธเจ้าว่า ทรงสามารถฝึกคนที่ผู้อื่นฝึกไม่ได้ ให้สงบไม่ได้ ดับไม่ได้ โดยไม่มีอาญาและศาสตราวุธ (ม.ม. 13/352/433) จากกรณีของพระพุทธเจ้าจะเห็นได้ว่า การปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดนั้นไม่จำเป็นต้องใช้อาญาเสมอไป

ในปัจจุบันนี้ การแก้ไขผู้กระทำผิดยึดตามหลักทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา 4 ทฤษฎีใหญ่ คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม ทฤษฎีสำคัญที่สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งนักอาชญาวิทยาสันนิษฐานไว้ ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) เป็นผู้นำ เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ไฟร้อง ไฟผ่า พายุพัด เป็นต้น โดยผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาประกอบอาชญากรรม การลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรมตามโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้อง นักอาชญาวิทยาสันนิษฐานว่าการศึกษาที่ตัวผู้กระทำความผิดเพื่อจะค้นหาสาเหตุโดยวิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ว่า เพราะเหตุใดจึงกระทำความผิดกฎหมายและแก้ไขตรงสาเหตุของการกระทำผิดนั้น [9]

ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในระบบเรือนจำ (Custodial treatment) หรือการจำคุกนั้น เป็นการลงโทษทางอาญาสถานที่ที่นิยมใช้ในการควบคุมการยุติธรรมกระแสหลักทั่วโลกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานผู้กระทำผิดเหล่านั้นอย่างหนักในเวลากลางวันใน “สถานดัดสันดาน” (Workhouses) ส่วนกลางคืนให้นอนพักผ่อนในห้องที่ปราศจากสุขอนามัย ในประเทศอังกฤษมีการนำตัวผู้กระทำผิดไปกักเก็บไว้ที่เรือเก่าๆ ผู้พ้นใช้การไม่ได้แล้ว เรียกว่า prison hulks อันเป็นที่มาของ “คุก” ในปัจจุบัน [3] ต่อมามีการรณรงค์วิธีการปฏิบัติต่อ “คน” โดยไม่ใช่ “คุก” หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้ระบบเรือนจำ (Non-custodial treatment) หรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้ชุมชน (Community-based correction) เกิดขึ้นอย่างจริงจังเมื่อมีการเคลื่อนไหวในปีคริสต์ศตวรรษ 1960 ในสหรัฐอเมริกาโดยการเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเมื่อแนวคิดการใช้คุกเริ่มประสบปัญหา “คนล้นคุก” ซึ่งเป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น กระทรวงยุติธรรมของไทยจึงได้จัดทำโครงการคืนคนดีสู่สังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมและดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข รวมทั้งไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เพื่อให้สังคมได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติภาพลักษณ์และความรังเกียจที่มีต่อผู้พ้นโทษ รวมทั้งมีการยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษเข้าสู่สังคมปกติได้มากขึ้น การคืนคนดีสู่สังคมของกระทรวงยุติธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการแก้ไขผู้กระทำผิด ที่อาศัยหลักการและทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิดตามหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสสมัยใหม่ ทฤษฎีนี้เคยใช้อยู่ในศาสนาคริสต์ตั้งแต่โบราณกาล เช่น การไถ่บาปหรือการสารภาพบาป เพื่อให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่ [6] ปัจจุบันทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่จำเป็นทฤษฎีหนึ่ง เนื่องจากวิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนั้น จะต้องมีความเป็นตัวบังคับ ตัดโอกาสหรือจำกัดความสามารถในการกระทำผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อความสุข ความพึงพอใจของผู้นั้น และเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น [7]

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำความผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าจะเป็นคนชั่วร้าย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าการเจตนากระทำความผิดอย่างแท้จริง สอดคล้องกับนักอาชญาวิทยาสำนักโพซิทิฟ ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) ที่เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น พายุพัด ไฟป่า พายุพัด เป็นต้น โดยผู้ประกอบอาชญากรรมหาได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดกฎหมายไม่ แนวคิดที่เชื่อว่าอาชญากรรมมิใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพเฉพาะทางมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว แนวคิดการแก้ไขผู้กระทำผิดนี้มีหลักคิดว่า "... สิ่งใดก็ตามที่สามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุด และควรนำมาใช้ เนื่องจากผู้กระทำผิดแต่ละคนมีปัญหาแตกต่างกัน มีนิสัยใจคอแตกต่างกัน เราจึงต้องใช้วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าวิธีการแบบใดจึงจะเหมาะสมกับผู้กระทำผิดมากที่สุด..." [11]

แนวคิดเหล่านี้มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่สนับสนุนการให้โอกาสแก่คนทุกคนในการพัฒนาตนเอง โดยพระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์นั้นเป็นผู้ที่สามารถฝึกฝนตนเองได้ และผู้ที่ได้ฝึกฝนตนเองดีแล้วถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐ" (ขุ.ธ. 25/321/133) และทุกคนสามารถฝึกตนเองได้ รวมทั้งผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน การให้อภัยหรือ "อภัยทาน" เป็นหัวใจหลักของกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูนี้ เมื่อมีการให้อภัยแล้วพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขผู้กระทำผิดคือ "ไตรสิกขา" ซึ่งเป็นระบบการฝึกอบรมที่เป็นเชิงปฏิบัติเต็มที่ จัดไว้เพื่อใช้ฝึกคนในฐานะที่อยู่สังคม ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม หรือใช้เป็นระบบการฝึกคนของสังคมหรือฝึกคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง [5]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า เมื่อมีผู้กระทำผิดเกิดขึ้น แนวทางแก้ไขที่ดีที่สุดคือการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เรื่องการแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธ ที่ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าพุทธวิธีเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหผู้กระทำผิดได้

เนื้อหา

ตามหลักอาชญาวิทยาเรียกการกระทำผิดว่า อาชญากรรม เรียกผู้กระทำผิดว่า อาชญากร ส่วนคำว่า "การกระทำผิด" นั้นใช้เรียกเฉพาะกับกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น การกระทำที่จัดว่าเป็น การกระทำผิดมีแนวพิจารณาได้เป็น 3 นัย คือ (1) ในแง่กฎหมาย (2) ในแง่อาชญาวิทยา (3) ในแง่ของนักสังคมวิทยา ซึ่งมีความสอดคล้องตรงกันว่า การกระทำผิดนั้นต้องเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคม หรือคนส่วนใหญ่ของประเทศ หากปล่อยผู้ใดกระทำความผิดแล้วมีการลงโทษหรือแก้แค้น ล้างแค้นกันเอง จนทำให้มีการกระทำความผิดทางอาชญากรรมมากขึ้น บ้านเมืองจะไม่มี ความสงบสุข ทุกคนจะหันมาจับอาวุธป้องกันตัวเอง คนที่แข็งแรงกว่าจะรังแกคนที่อ่อนแอกว่า กฎหมู่หรือการเล่นพวกจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาลงโทษผู้กระทำความผิดเสียเอง โดยโทษที่จะลงต้องเป็นโทษที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ [12] การจำแนกประเภทของการกระทำผิดสามารถจำแนกตามเรื่องพฤติกรรมของบุคคลที่ผู้กระทำผิด โดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ เกณฑ์ด้านกฎหมาย และเกณฑ์ที่ถือปทัสนาของสังคม

มุมมองของอาชญาวิทยา ระบุสาเหตุที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดมาจากสาเหตุต่างๆ มากมาย จะไม่เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียว เช่น สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุความบกพร่องทางจิต อาทิ การสืบลักษณะนิสัยจากบิดามารดา ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ความป่วยไข้ทางจิต ความพิการทางร่างกาย อารมณ์ชั่ววูบ ความยากจน สภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กะทันหัน ตลอดจนการดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด แม้กระทั่งขนาดของร่างกายก็ยังเป็นสาเหตุของการกระทำผิดได้ [2]

ในมุมมองของซิกมันด์ ฟรอยด์ มุ่งประเด็นไปที่ ภาวะทางจิตเป็นแรงกดดันให้เกิดการกระทำผิด ฟรอยด์คิดว่า Id หรือแรงขับนั้นมีติดตัวเราทุกคนมาตั้งแต่เกิด ส่วน Ego หรือ Superego มีการพัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นมาในภายหลัง Ego เป็นพัฒนาการของ Id ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นจริงภายนอก [13] บุคคลจะกระทำผิดก็เมื่อ Superego ไม่สามารถกด Id ไว้ได้และ Id ก็มีพลังแรงกว่า Ego คือ เมื่อบุคคลมีแรงปรารถนาความต้องการสูง Id จึงมีพลังมาก เกิดแรงขับมาก จน Superego และ Ego ไม่อาจยับยั้งได้ เมื่อนั้นบุคคล

ก็จะทำอะไรต่างๆ ตามแต่ความต้องการของตนโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดใด [4] แต่ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม เมื่อมีการกระทำผิดแล้วก็ย่อมต้องการกระบวนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด

กระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดแบ่งออกเป็น 2 สมัย คือ การแก้ไขผู้กระทำผิดสมัยโบราณและสมัยปัจจุบัน ในสมัยโบราณใช้วิธีการลงโทษสำหรับผู้กระทำผิด เช่น การทรมานร่างกายให้ได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน การประจานให้อับอาย ได้แก่ การจำคุก การเชียน โปย ตี ตัดอวัยวะ ใส่ชื่อ ลักประจาน หน้าประจาน ส่วนวิธีการแก้ไขผู้กระทำผิดในสมัยปัจจุบันได้เปลี่ยนแนวคิดในการลงโทษจาก “แก้แค้น” มาเป็น “แก้ไข” จึงทำให้วิธีการลงโทษถูกปรับเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากการใช้วิธีการลงโทษที่ทารุณ โหดร้าย มาเป็นวิธีการควบคุม และอบรมแก้ไขแทน

ในปัจจุบันมีการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการใช้คุกมากกว่าวิธีการอื่นๆ แต่ก็มีมีการพยายามเสนอแนวทางอื่นแทนการลงโทษด้วยการจำคุกหรือใช้เรือนจำ โดยยึดแนวคิดใหม่ดังกล่าว คือ การอบรมแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดี มาตรการต่างๆ ที่ได้นำมาใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ การชะลอการฟ้อง การรอการลงโทษ (การรอลงอาญา) การรอการกำหนดโทษ การคุมประพฤติ การทำงานสาธารณะ การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การอภัยโทษ และการนิรโทษกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดีนั่นเอง

เมื่อพิจารณาในส่วนของพระพุทธศาสนาจะพบว่าพระพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นลักษณะโดดเด่นประการหนึ่งคือ คำสอนเกี่ยวกับเรื่องของการกรรม เพราะกรรมได้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม มีเกณฑ์การตัดสินกรรมดี กรรมชั่ว คือ การพิจารณาตามสาเหตุการเกิดกรรม และพิจารณาตามผลของการกระทำ พระพรหมคุณมหารัณ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้หลักเกณฑ์ประกอบเกณฑ์ตัดสินกรรมดี กรรมชั่ว ไว้ว่า ให้ใช้หลักประกอบกับพิจารณาความยอมรับของวิญญาณ และผลของการกระทำว่าเป็นการเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่นหรือไม่ [5]

พระพุทธศาสนาถือว่า การกระทำ (กรรม) สามารถจำแนกตามลักษณะเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อกุศลกรรมและกุศลกรรม โดยพิจารณาตามสาเหตุของการกระทำกรรมนั้น กรรมที่ดีย่อมเป็นมาจากอโลภะ อโทสะ อโมหะ ส่วนกรรมชั่วก็เป็นผล

มาจากโลภะ โทสะ และ โมหะ (ที.ป.า.11/305/259) นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดตามทัศนะของพระพุทธศาสนา คือ ๑) สาเหตุทางด้านจิตใจ เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าจิตใจมีความสำคัญมากที่สุด จิตใจที่ตั้งไว้ในทางที่ดี ย่อมนำไปสู่การทำกุศลทั้งหลาย และ ๒) สาเหตุทางด้านสังคม เช่น การคบค้าสมาคมกับคนชั่ว ปัจจัยหรือสาเหตุทางเศรษฐกิจหรือความยากจน ปัจจัยเกี่ยวกับความอ่อนแอของสถาบันทางสังคม สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ [8] พระพุทธศาสนามีแนวทางแก้ไขผู้กระทำผิด ในกรณีที่เป็นภิกษุจะใช้ตามกระบวนการของพระวินัยที่มีบทลงโทษและแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้กระทำผิดทั้งในลักษณะที่สามารถแก้ไขได้และแก้ไขไม่ได้ บทบัญญัติที่แก้ไขได้นั้นสามารถนำมาประยุกต์เพื่อการแก้ไขผู้กระทำผิดได้ เช่น การแก้ไขความผิดตนเองโดยการกักกันตนเอง ในอาบัติสังฆาทิเสสคือการประพฤติดุจฐานวินัย โดยมีเงื่อนไขของการพ้นจากอาบัติสังฆาทิเสสนั้นมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) เงื่อนไขของการอยู่ปริวาส 2) เงื่อนไขของการอยู่ฆานัต 3) เงื่อนไขของการขออภัยทาน และ 4) เงื่อนไขแห่งสงฆ์ [10]

ส่วนการแก้ไขความผิดโดยการสารภาพความผิดและกล่าวคำปฏิญาณเป็นเฉพาะกลุ่มอาบัติเบาเท่านั้น มีวิธีการโดยสรุปคือผู้ล่วงละเมิดต้องประกาศสารภาพผิดต่อหน้าสงฆ์ จะเป็นคณะหรือบุคคลก็ได้ แต่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) เงื่อนไขที่ผู้ต้องอาบัติต้องสำนึกผิดที่ตนเองได้กระทำให้ไปและยอมสารภาพความผิดนั้น พร้อมทั้งยอมประจานตนเองต่อผู้อื่น เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเอาจริงแล้วว่ากระทำผิด 2) เงื่อนไขผู้รับทราบอาบัติ มีหน้าที่เป็นสักขีพยานในการสำนึกผิด พร้อมทั้งเป็นผู้รับการปฏิญาณของผู้กระทำผิดด้วย และ 3) เงื่อนไขในการกล่าวคำปฏิญาณที่จะต้องให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำความผิดเช่นนั้นอีก

นอกจากด้านพระวินัย หลักธรรมในโสเจยยสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการล้างบาป หรือการทำตนเองให้สะอาดในพระพุทธศาสนา ใจความสำคัญของพระสูตรนี้คือ “บุคคลผู้สะอาดทางกาย สะอาดทางวาจา สะอาดทางใจ ไม่มีอาสวะ เป็นคนสะอาด พร้อมด้วยคุณธรรมของคนสะอาดปราชญ์ทั้งหลายกล่าวบุคคลนั้นว่า เป็นผู้ล้างบาปแล้ว” (อง.ติก. 20/122/368) แนวคิดนี้คือ แม้จะมีการกระทำผิดมาก่อน แต่หากผู้กระทำผิดได้ทำกายตนเองให้สะอาดด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์

ไม่ประพาศล้างเกณทางเพศ ได้ทำวาจาตนเองให้สะอาดด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดเสียสืผู้อื่น ไม่พูดเพ้อเจ้อไร้สาระ ไม่พูดคำหยาบคาย ได้ทำใจตนเองให้สะอาดด้วยการพ้นจากนิวรณ์ ๕ ประการได้ เมื่อทำเช่นนั้นได้ก็ถือได้ทำตนให้สะอาดแล้ว ประเด็นสำคัญของพระสูตรนี้ไม่ใช่การลบล้างความผิดเก่า แต่คือการส่งเสริมให้ทำความดีใหม่ เป็นพระสูตรที่ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตนเอง

การประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดตามหลักทางพระพุทธศาสนา

การแก้ไขผู้กระทำผิดตามกระบวนการทางทฤษฎีและทางพระวินัยมีความสอดคล้องกัน 2 แนวทาง คือ (1) ความสามารถในการแก้ไขผู้กระทำผิด ที่แม้จะมีรูปแบบที่ชัดเจน แต่ก็ยังมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง (2) ลักษณะโทษสำหรับผู้กระทำผิดโทษที่นำมาใช้ต่อผู้กระทำผิดนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขมากกว่าการแก้แค้น แต่ก็มีมีความแตกต่างกันในประเด็นการสำนึกผิดของผู้กระทำผิด ทางพระวินัยหากยังไม่สำนึกผิดก็ไม่อาจเข้าสู่กระบวนการแก้ไขได้ ส่วนทางทฤษฎีนั้นอาศัยหลักฐานและพยาน แม้จะไม่สำนึกผิด (อาจรับผิด) ก็สามารถบังคับลงโทษได้ตามหลักฐานและพยานที่มีอยู่นั้น แนวทางในการแก้ไขผู้กระทำผิดตามหลักทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้วางกรอบเงื่อนไขไว้ 3 เงื่อนไข ดังนี้ 1) เงื่อนไขกระบวนการ หมายถึง กระบวนการต่างที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดนั้นต้องเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 เท่านั้น 2) เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง คุณธรรมหรือหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดทั้งสำหรับผู้กระทำผิดเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขผู้กระทำผิด เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ครอบครัว สังคม เป็นต้น และ 3) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ตัวแปรที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการแก้ไขผู้กระทำผิด คือ ความสำนึกตนว่ากระทำผิดและยินยอมต่อการแก้ไข

การประยุกต์ใช้วิธีการแก้ไขผู้กระทำผิดตามแนวทางพระวินัย กระทำได้จาก 2 แนวทาง คือ ประยุกต์จากอาบัติสังฆาทิเสสและการปลงอาบัติ แนวคิดสำคัญของการประยุกต์ใช้แนวทางการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสมาใช้ในกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดมี 3 ประการ คือ (1) ผู้กระทำผิดสำนึกผิด (2) ผ่านกระบวนการแก้ไขโดยการประยุกต์จากการประพาศดูฐานวิธีมี

3 ขั้นคือ การยอมรับโทษ การเตรียมความพร้อมสำหรับคืนสู่สังคม และความรับผิดชอบของสังคม (3) การยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดคืนสู่สังคม แต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการ ซึ่งต้องอาศัยหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบในกระบวนการด้วย

ส่วนวิธีการปลงอาบัตินั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิด แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การสารภาพผิดของผู้กระทำผิด 2) ผู้รับการสารภาพผิดหรือสักขีพยานในการสารภาพผิด ถือเป็นผู้รับคำปฏิญาณตนของผู้กระทำผิดด้วย และ 3) การกล่าวปฏิญาณตนของผู้กระทำผิด ทั้งวิธีการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสและการปลงอาบัติ เมื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธ จะทำให้การแก้ไขผู้กระทำผิดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้เกิดการแก้ไขเชิงรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริง ตรงจุด และเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนแนวทางแก้ไขนี้ด้วยจึงจะเป็นการแก้ไขที่ยั่งยืนต่อไป

นอกจากการประยุกต์ใช้แนวทางตามพระวินัยเพื่อแก้ไขปัญหาผู้กระทำผิดดังกล่าวแล้ว ในพระพุทธศาสนายังมีหลักธรรมสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขผู้กระทำผิดได้อีกประการหนึ่งคือ หลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ ด้วย เช่น โอวาทปาฏิโมกข์ มรรค 8 ภavana 4 คือการนำเอาการศึกษาเป็นตัวช่วยในการแก้ไขปัญหาชีวิตของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ในพระพุทธศาสนาได้กำหนดสิ่งที่ต้องศึกษาไว้ 3 ประการ คือ (1) ศีล เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากายและวาจาให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ให้มีพฤติกรรมขัดกับจารีตประเพณีศีลธรรมหรือกฎหมายบ้านเมือง (2) สมาธิ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตใจ ให้มีความมั่นคง ไม่อ่อนไหวง่ายตามแรงกระทบทั้งทางบวกและทางลบ มีคุณภาพจิตใจที่ดี คิดในทางที่เป็นกุศล มอโรลงในเน่แบบวก ไม่ถูกกิเลสครอบงำให้เศร้าหมอง ราเร้งแจ่มใส ไม่เป็นโรคปริวิตก โรคเครียด และ (3) ปัญญาเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญา ให้สามารถนำองค์ความรู้มาประกอบสัมมาอาชีวะเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ สามารถใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีสติ รอบคอบ

ฉะนั้น การศึกษาทางด้านศีล สมาธิและปัญญาจึงเป็นการพัฒนาคนและสังคมอย่างรอบด้าน หากผู้กระทำผิดได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ก็จะสามารถพัฒนาตนเองให้กลับคืนสู่สังคมได้

อย่างภาคภูมิใจ หรือหากหน่วยงานภาครัฐนำมาประยุกต์ใช้เพื่อ การแก้ไขผู้กระทำผิดอย่างจริงจังจะสามารถพัฒนาคนและสังคม โดยภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการแก้ไข ผู้กระทำผิด ดังนี้

1. กระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นกระบวนการที่ กระทำโดยภาครัฐ แม้จะมีการพัฒนารูปแบบให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการแก้ไขแต่ก็เป็นเฉพาะการแก้ไขที่ปลายกระบวนการ เช่น การคุมความประพฤติ เพราะกว่าจะมาถึงขั้นคุมการประพฤติดี มี กระบวนการทางด้านกฎหมายที่ยาวนานและสลับซับซ้อนใน รูปคดีความ ผู้วิจัยเห็นว่า ในคดีโมฆะควรให้ผู้แทนของชุมชน มีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีด้วย ว่าชุมชนพร้อมที่จะดูแลผู้ กระทำผิดได้มากน้อยเพียงใด หากชุมชนไม่สามารถที่จะบริหาร จัดการ หรือเกินกว่าที่ชุมชนจะรับผิดชอบได้ ก็ควรให้เป็นไปตาม กบิลเมือง แต่หากชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลพฤติกรรมของ ผู้กระทำผิดและพร้อมที่จะเป็นผู้บำบัดดูแลผู้กระทำผิดให้กลับ คืนสู่ชุมชนด้วยตนเองก็ควรมอบหมายให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล การบริหารจัดการด้วยวิธีนี้จะก่อให้เกิดข้อดีหลายประการ เช่น

1.1 ผู้กระทำผิดไม่เกิดความรู้สึกแตกแยกออกไป จากชุมชน เพราะปัญหาของผู้กระทำผิดส่วนหนึ่ง คือ เมื่อพ้น โทษแล้วไม่สามารถกลับเข้าสู่ชุมชนได้เหมือนเดิม จะกลายเป็น คนแปลกหน้าของชุมชน เกิดปัญหาในการปรับตัวจนต้องปลีก ตัวออกจากชุมชนไปอยู่ที่อื่น กลับเข้าสู่วงเวียนของการกระทำผิด อีก การให้ชุมชนรับผิดชอบดูแลผู้กระทำผิด (เล็กน้อย) ด้วยกระบวนการของชุมชนจะทำให้เกิดความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

1.2 ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักรับผิดชอบร่วม กันในการที่จะอบรม ปะเพาะสมาชิกของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำผิดส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพสังคมรอบข้าง กดดันและชักนำให้กระทำผิด เช่น เป็นแหล่งมั่วสุม ค่านิยมที่ ก้าวร้าว เป็นต้น เมื่อสมาชิกของชุมชนทำผิดบ่อยๆ ชุมชนนั้น จะถูกกดดันให้ปฏิรูปตนเองเพื่อความมั่นคง ปลอดภัยของ ชุมชนนั้นนั่นเอง

1.3 ผู้กระทำผิดจะรู้สึกอบอุ่นและไม่มีปมด้อยใน การต้องรับโทษจากการ แต่ชุมชนจะบริหารจัดการด้วยตนเอง ผู้กระทำผิดจะรู้สึกผูกพันกับชุมชน เห็นคุณค่าของชุมชนมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยหมายถึงชุมชนนั้นมีความพร้อมในการบริหาร จัดการผู้กระทำผิดอย่างเป็นกระบวนการ และได้เสนอรูปแบบ หรือแผนการจัดการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแล้ว ส่วน ชุมชนที่ยังไม่พร้อมจะยังไม่สามารถดำเนินการด้วยวิธีนี้ได้ ปัญหาเรื่องการเตรียมความพร้อมของชุมชนเป็นประเด็นที่จะต้อง ทำการศึกษาวิจัยกันต่อไป

2. การนำรูปแบบการแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธไป ประยุกต์ใช้จริง จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและ การกำหนดรูปแบบจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เช่น การจะพัฒนาด้าน ศิลปวิทยาอาจจัดกิจกรรมกำหนดวันเข้าวัดรับศีล แบบบันทึก พฤติกรรมด้านศีล การจัดอบรมโดยพระสงฆ์ที่มีความสามารถ ด้านจิตวิทยานำมาช่วย เป็นต้น ทั้งนี้ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถมีดัชนีชี้วัดที่สามารถมอง เห็นได้ชัดเจน และมีการพัฒนาด้านจิตใจ ทศนคติ ค่านิยม ซึ่ง ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนานในการเพาะบ่ม ระยะเวลาที่จะส่ง ผลจึงเป็นประโยชน์ในระยะยาว ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาสั้นหรือ ระหว่างการเพาะบ่มคุณธรรมนั้น จำเป็นต้องมีระบบควบคุม ด้านกฎหมายกำกับควบคู่กันไปด้วย

3. สำหรับในคดีเล็กน้อยที่กฎหมายสามารถพักการ ลงโทษหรือควบคุมความประพฤติผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะมีทางเลือก ให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นได้บรรพชาอุปสมบทเพื่อศึกษาพระธรรม วินัยตามระยะเวลาที่ไม่น้อยกว่าที่กรมควบคุมความประพฤติ กำหนด เช่น กำหนดบรรพชาอุปสมบท 1 พรรษา แทนการ ควบคุมความประพฤติในระยะเวลา 1 ปี หรือหากสามารถสอบ ผ่านหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีได้ด้วย แทนการควบคุมความ ประพฤติ 2 ปี เป็นต้น โดยอาจกำหนดเงื่อนไขอื่นๆ อีกเช่น ต้อง บรรพชาอุปสมบทเฉพาะวัดที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเท่านั้น ต้องได้รับ การประเมินความประพฤติจากผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส ฯลฯ ด้วย ในกรณีนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาหรือแม้กระทั่งมหาวิทยาลัยทาง พระพุทธศาสนา ในการเตรียมความพร้อมของวัดและเจ้าอาวาส เพื่อให้การบรรพชาอุปสมบทนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้กระทำ ผิดที่เข้าร่วมโครงการ เบื้องต้นอาจมีการคัดเลือกหรือเปิดรับ

สมัครวัดที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ โดยอาจกำหนด จังหวัดละ 1 วัด หรือ อำเภอละ 1 วัด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [2] โกศล วงศ์สวรรค์ และคณะ. (2543). **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพฯ : บริษัทรวมสาส์น (1977).
- [3] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ. (2546). **การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: วิสัยทัศน์ใหม่สำหรับเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดในสังคมไทย”. สำนักงานกิจการยุติธรรม : กระทรวงยุติธรรม.
- [4] ประเทือง ธนียผล. (2548). **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- [5] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [6] ลาวัลย์ หอนพรัตน์. (มปป.). **เอกสารประกอบชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ ๗ ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิด**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- [7] อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). **ทฤษฎีอาญา**. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- [8] อรรถพร ชูบำรุง. (2540). **อาชญาวิทยาแนวพุทธ**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- [9] อุทิศ แสนโกธิก. (2525). **กฎหมายอาญาภาค ๑**. พระนคร : ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ.
- [10] พระมหาไพฑูรย์ อตฺถวโร (วงศ์อำมาตย์). (2545). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การประพจน์ฐานวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [11] Herbert L. Packer. (1979). **The Limits of the Criminal Sanction**. California : Stanford University Press.
- [12] Johannes Andenaes. (1965). **The General Part of the Criminal Law of Norway**. London : Sweet & Maxwell Limited.
- [13] M.W. Padmasiri De Silva. (1972). **Buddhist and Freudian Psychology**. Colombo, Sri Lanka : Lake House Investments Ltd.

